

3-казус

2020 йил 22 июль куни соат тахминан 15:00ларда А. исмли шахс Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек тумани Неъмат кўчаси 3 «А»-уйда, ушбу уйни қурилишида ўзи билан бирга ишлаётган Р. билан ўрталарида келиб чиққан ўзаро жанжал оқибатида, ошхона пичоғи билан Р.нинг кўкрак қафаси чап тарафи 5-6 қовурғалари орасига бир маротаба зарба берган. Етказилган тан жароҳати натижасида Р. Тошкент тиббиёт академияси 3-клиникасида вафот этган.

Суд тиббий экспертизасининг 21.08.2020 йилдаги 690-сонли хулосасига кўра, Р.нинг ўлимига «қорин олд деворига, қорин бўшлиғига тешиб кирувчи, санчиб-кесувчи яраси, чап буйрак ва қорин аортаси жароҳатланиши, ташқи ва ички қон кетиши» сабаб бўлганлиги аниқланган.

А. исмли шахс томонидан содир қилинган қилмиш таркибини таҳлил қилинг, жиноятни тамом бўлиш вақтини ҳамда жиноятнинг ижтимоий хавфлилиқ даражасини аниқланг. Содир этилган қилмишни квалификация қилинг. Содир қилинган қилмиш учун ЖКнинг умумий қисми қоидалари асосида жазо тайинланг. Тайинланган жазодан муддатидан илгари шартли озод қилиш қоидаларини қўллаш масалаларини таҳлил қилинг.

3-казусга жавоб.

Ушбу ҳолатда А.нинг ҳаракати ЖКнинг 104-моддаси билан квалификация қилинмоғи даркор.

1. Баданга шикаст етказиш деганда, бошқа одамнинг эркига қарши содир этилган, унинг тўқималари ва аъзоларининг анатомик яхлитлиги ёки физиологик вазифалари ташқи муҳит таъсири остида ёхуд айбдор томонидан жисмоний таъсир кўрсатиш билан ишдан чиқаришда ифодаланган соғлиғига ҳуқуққа хилоф равишда зарар етказишни тушуниш лозим.

2. Баданга шикаст етказишнинг объекти - саломатлигининг ҳолати ва шахсий хислатларидан қатъи назар, бошқа одамнинг соғлиғидир. Баданнинг дахлсизлиги шахс соғлиғига зарар етказиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа зўравонлик тажовузларининг ҳам объекти ҳисобланади.

Бошқа одам соғлиғига зарар етказиш фактини аниқлашда, жабрланувчининг баданига шикаст етган пайтдаги саломатлиги ҳолатидан келиб чиқиш лозим.

3. Ўзининг соғлиғига зиён етказган шахс (ўзининг бирор аъзосини жароҳатлаш), мазкур ҳаракатлар фақат ЖКда кўзда тутилган мустақил жиноятни вужудга келтирса, масалан, ҳарбий ёки муқобил хизматдан бўйин товлаш (ЖК 225-моддасининг 2-қисми “а” банди), ўзининг бирор аъзосини майиб қилиш билан ёки бошқа усул билан ҳарбий хизматдан бўйин товлаш

(ЖК 290-моддаси) ва баъзи бошқа ҳолатларда жиноий жавобгарликка тортилиши мумкин. Бундай ҳолатларда ўз соғлиғига зарар етказиш (жароҳат етказиш) юқоридаги жиноятларнинг зарурий ёки жавобгарликни оғрлаштирувчи ҳолат белгиси сифатида намоён бўлади, шу боисдан бундай қилмишларни бошқа одамнинг соғлиғига қарши жиноят сифатида квалификация қилиш мумкин эмас. Агар шахснинг соғлиғига зиён етказиш унинг ўз розилиги билан бошқа киши томонидан содир этилган бўлса, у ҳолда айбдорнинг ҳаракатлари жиноятлар мажмуи бўйича баданга тегишли даражада шикаст етказиш ҳамда ўз соғлиғига зарар етказишга розилик берган шахснинг содир этган жиноятда иштирокчилиги сифатида квалификация қилиниши мумкин.

4. Объектив томондан жиноят ҳуқуққа хилоф равишда бошқа шахс соғлиғига зарар етказишда ифодаланади. Баданга шикаст етказиш қуйидаги воситалар:

- * жисмоний таъсир (механик, термик, электр токи ва бошқалар);
- * баданга кимёвий ёки биологик фаол воситалар билан таъсир этиш;
- * руҳий таъсир орқали амалга оширилиши мумкин.

5. Агар шахс ноқонуний тарзда ўқ отар қуролни ясаган ёки қўлга киритган бўлса-ю, бошқа одамнинг баданига шу қуролдан шикаст етказса, у ҳолда бундай қилмиш баданга тегишли оғирлик даражасида шикаст етказиш ва қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурилмаларига қонунга хилоф равишда эғалик қилиш мажмуи билан квалификация қилиниши зарур (ЖК 248-моддаси).

6. Баданга шикаст етказишни тугалланган жиноят деб топиш учун қонунда аниқ кўрсатилган муайян оқибатлар бошланиши зарур (меҳнатга лаёқатини йўқотиш, аъзосини ишдан чиқариш ёки уни бажарадиган вазифаларидан маҳрум этиш, ҳомиладорликнинг узилиши ва бошқалар). Айни пайтда инсон баданидаги тўқималарнинг анатомик яхлитлиги бузилишигина эмас, балки соғлиққа етказилган муайян зарарни ҳам баданга шикаст етказишнинг юқоридаги турларининг жиноий оқибатлари деб ҳисоблаш керак.

7. ЖК 104-моддаси бўйича жавобгарлик бошланишининг муқаррар шарти - содир этилган ижтимоий хавфли қилмиш ва бошланган жиноий оқибат (баданга оғир шикаст етказиш) ўртасидаги сабабий боғланишни аниқлашдир. Сабабий боғланиш бўлмаган ҳолатда вужудга келган оқибатлар шахсни айбдор деб топишга монелик қилади.

Сабабий боғланиш мавжудлиги масаласини ҳал қилиш учун жабрланувчи баданининг ўзига хос хусусиятлари (касаллик, туғма етишмовчилик ва бошқалар) инобатга олиниши зарур. Мазкур хусусиятларнинг мавжудлиги ижтимоий хавфли қилмиш туфайли бошланган оқибатлар моҳиятига таъсир этиши мумкин. Бундай ҳолатларда ижтимоий хавфли қилмиш натижасида қандай аниқ оқибатлар бошланганлигини ва улар жабрланувчи баданининг ўзига хос хусусиятлари билан оғирлашган-оғирлашмаганлигини аниқлаш зарур. Башарти мазкур оқибатлар айбдорга маълум бўлса-ю, у ўзи содир этаётган қилмиш пировард натижага таъсир этишини англаса, амалда жабрланувчига келтирилган зарар унга айб сифатида юклатилиши шарт.

Бундай вазиятлар айбдор қасди натижасида содир этилмаган бўлса, у бошланган оқибатлар учун жавобгарликка тортилиши мумкин эмас.

8. Субъектив томондан баданга оғир шикаст етказиш айбнинг қасд шакли билан тавсифланади ва муайян ҳолатларга кўра тўғри ёки эгри қасд билан етказилган бўлиши мумкин. Аниқ бўлмаган қасднинг мавжудлиги ҳолатида айбдор амалда келиб чиққан оқибатлар учун жавобгарликка тортилади. Айбдорнинг бошқа шахснинг соғлиғига зарар етказиш нияти аниқланса ва амалда кам даражадаги зарар етказилса, субъектнинг ҳаракати жабрланувчининг соғлиғига қарши зарар етказишга суиқасд қилганлик бўйича квалификация қилинади (масалан, айбдор шахс жабрланувчининг юзига кислота сепмоқчи бўлди, лекин жабланувчи ўгирилиб олишга муваффақ бўлди ва соғлиғига ҳеч қандай зиён етмади).

9. Шарҳланаётган модданинг биринчи қисмида баданга оғир шикаст етказиш белгиларининг батафсил рўйхати келтирилган, улардан бирининг мавжудлиги жароҳатни оғир деб топиш учун асос бўлади.

Қонун чиқарувчи уларга қуйидагиларни киритади:

- * шикаст етказилаётган лаҳзада ҳаёт учун хавфлилик;
- * кўриш қобилиятини йўқотиш;
- * нутқни йўқотиш;
- * эшитиш қобилиятини йўқотиш;
- * бирор-бир аъзони йўқотиш ёки аъзонинг бажарадиган вазифаларини бутунлай бажара олмай қолиши;
- * руҳий касалга чалиниш;
- * ўттиз уч фоиздан зиёд умумий меҳнат қобилиятини бутунлай йўқотиш билан боғлиқ соғлиққа шикаст етказиш;
- * ҳомиланинг тушиши;
- * баданни тузатиб бўлмас даражада хунуклаштириш.

10. Агар баданга шикаст етказиш, содир этилаётган пайтда ҳаёт учун хавфли бўлса, баданга оғир шикаст етказиш тоифасига мансуб бўлади. Бунда тиббий аралашувсиз, ўз-ўзича кечган ҳолатларда жабрланувчининг ўлимига олиб келиши мумкин бўлган шикастлар ҳақида гап кетмоқда.

Етказилган шикастнинг ҳаёт учун хавфлилиги, амалда келиб чиққан оқибатлардан қатъи назар, унинг шикаст етказиш вақтидаги ҳолати билан аниқланади. Ҳаёт учун хавфлилар жумласига киритилган шикастларнинг тўлиқ рўйхати баданга шикаст етказиш оғирлиги даражасини аниқлашга оид суд-тиббийёт қоидаларида келтирилган.

11. Етказилаётган вақтда ҳаёт учун хавфли бўлган шикастларни қасддан одам ўлдиришга суиқасд қилишдан фарқлаш керак. Баданга ҳаёт учун хавфли шикаст етказиш, айбдор жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлишини англаб етиши билан бирга, мазкур оқибатлар бошланишини истагани, яъни бошқа одамни ўлдириш учун тўғри қасд билан ҳаракат қилиш ҳолатларида одам ўлдиришга суиқасд қилиш сифатида квалификация қилинади.

Судлар қасддан одам ўлдириш жиноятини ўлимга олиб келган қасддан баданга оғир шикаст етказиш жиноятдан фарқлашлари лозим. Қасддан одам ўлдиришда айбдор шахс ўлдириш қасди билан ҳаракат қилса, ўлимга олиб

келган баданга оғир шикаст етказиш жиноятида ўлимга нисбатан айб эҳтиётсизлик шаклида ифодаланади.

Айбдорнинг қасди йўналишлари масаласини ҳал этишда судлар содир этилган жиноят барча ҳолатларининг мажмуидан келиб чиқишлари, хусусан, жиноят усули ва қуроли, баданга етган шикастнинг даржаси, хусусияти ва жойлашишини, жиноий ҳаракатларнинг тўхташ сабабларини, жиноятчининг жиноят содир этишдан аввалги ва кейинги хулқ-атворини, жабрланувчи билан ўзаро муносабатларини инобатга олишлари лозим.

12. Ҳаёт учун хавфли бўлган баданга оғир шикаст етказиш айбдор ўз ҳаракати жабрланувчининг ўлимига олиб келишини нафақат англаган ва бунинг якуний вариантларидан бири деб ҳисоблаган, балки бундай оқибатни истаган, яъни ўзга кишини ҳаётдан маҳрум қилиш учун тўғри қасд билан ҳаракатланган ҳолдагина қасддан одам ўлдиришга суиқасд қилиш сифатида квалификация қилиниши мумкин.

13. Баданга қасддан ҳаёт учун хавфли шикаст етказиш бевосита ўлдириш қасди бўлмаса, ЖК 104-моддасининг 1-қисми бўйича квалификация қилиниши лозим. Баданга ҳаёт учун хавфли шикаст етказишни тўғри квалификация қилиш жиноятнинг субъектив томонини пухта таҳлил қилишни, айбдорнинг қасди хусусияти ва йўналишини аниқ белгилашни тақозо этади.

14. Кўриш қобилиятини йўқотиш - бу иккала кўзнинг узил-кесил кўр бўлиб қолиш ҳисобланади, унда кўриш қобилияти буюмлар шарпасини икки метр ва ундан яқин масофадан ҳам ажрата олмаслик даражасида пасаяди (кўриш қуввати 0,04 ва ундан ҳам кам бўлади).

Бир кўзнинг кўриш қобилиятини йўқотиши ҳам меҳнат қобилиятининг учдан бир қисмини доимий йўқотиш белгиси билан баданга оғир шикаст етказиш тоифасига киради.

Бир кўз соққасини йўқотиш - аъзони йўқотиш белгисига кўра баданга оғир шикаст етказиш қилмишига тааллуқлидир.

15. Сўзлаш қобилиятини йўқотиш - бу жабрланувчининг ўз фикрини бошқаларга тушунарли бўлган аниқ товушлар воситасида ифодалаш имкониятидан маҳрум бўлишидир.

Тилни йўқотиш аъзони йўқотиш аломатига кўра баданга оғир шикаст етказишга тааллуқлидир.

16. Эшитиш қобилиятини йўқотиш деганда, тўла қарлик ёки жабрланувчининг қулоғидан 3-5 см масофадаги оғзаки нутқни эшита олмаслигидек тузатиб бўлмас ҳолатни тушунмоқ керак. Бир қулоқнинг эшитиш қобилияти йўқолиши меҳнат қобилиятининг учдан бир қисмини доимий йўқотганлик белгисига кўра баданга ўртача оғирликдаги шикаст етказишга киради. Агар етказилган шикаст натижасида жабрланувчининг эшитиш қобилияти сақланса-ю, унинг қулоқ супраси олиб ташланса, айбдорнинг қилмишлари баданни тузатиб бўлмайдиган даражада хунуклаштириш белгиси бўйича баданга оғир шикаст етказиш деб квалификация қилинади.

17. Бирон аъзонинг ишдан чиқиши ёки унинг фаолияти тамоман йўқолиши деб, одамнинг ҳаёт фаолиятини таъминлайдиган аъзоларидан

(ички, ташки) бирортасини, шу жумладан жуфт аъзоларни ҳам ўзларига хос вазифаларни бажаришдан маҳрум этишни тушуниш лозим. Мазкур белгиларга, кўриш, эшитиш, нутқ қобилиятини йўқотиш билан бирга, қўл ёки оёқни, ишлаб чиқариш қобилиятини йўқотишга олиб келадиган қилмишлар ҳам тааллуқлидир.

Қўл ёки бошқа органни йўқотиш деганда, мазкур аъзоларнинг гавдадан бутунлай ажралиб қолиши ёки вазифасини бажара олмайдиган ҳолга келиши тушунилиб, бундай ҳолларда жабрланувчи мазкур аъзолардан фойдаланиш имкониятини тўла йўқотади (оёқ таяниш ва ҳаракатланиш қобилиятини йўқотади, қўл ишга яроқсиз бўлиб қолади ва ҳоказо). Қўл ёки оёқнинг тирсак ёки тиззадан кесиб ташланиши қўл ёки оёқни йўқотиш деб топилади. Бошқа барча ҳолатлар қўл ёки оёқнинг бир қисми йўқотилиши деб қаралади ва аъзоларнинг меҳнат қобилиятини муайян даражада доимий йўқотиши аломати бўйича баҳоланиши лозим.

Насл қолдириш қобилиятининг йўқотилиши деганда, қовушиш, уруғлантириш ёки бола туғдириш қобилиятидан маҳрум бўлиш тушунилади. Ушбу белгига кўра, бир меъёрдаги қовушиш қобилиятининг йўқолишига сабаб бўлган жароҳат оғир тан жароҳати деб топилади. Аёлларда бу бачадон, тухумдон ёки найларнинг жароҳатланиши ҳомиладор бўлиш, ҳомилани бир меъёрда кўтариб юриш ва туғиш имкониятидан маҳрум бўлишга олиб келиши мумкин. Эркакларда насл қолдириш қобилиятининг йўқолиши аёлларни мустақил равишда уруғлатиш қобилиятининг йўқотилишида ифодаланади.

18. Баданга шикаст етказиш натижасида шахснинг атроф воқеликни тўғри идрок этиши ва ўз хулқ-атворини идора қилишига муҳим таъсир этадиган нормал руҳий фаолиятнинг бузилишида намоён бўладиган руҳий касаллик бошланса, бундай қилмиш баданга оғир шикаст етказиш деб топилади. Бундай касалликлар идрок, тафаккур, хотира, ҳис-ҳаяжон, диққат, ирода, хоҳиш ва хулқ-атворнинг бузилиши билан боғлиқ бўлади.

Руҳий касаллик вақтинчалик хусусиятга эга бўлиши ёки сурункалига айланиши мумкин. Руҳий касалликка ташҳис қўйиш ва унинг олинган жароҳатга боғлиқлиги психиатрик экспертиза билан аниқланади. Бундай шикастнинг оғирлик даражасини баҳолаш суд-тиббий эксперти иштирокида амалга оширилади.

19. Умумий меҳнат қобилиятининг ўттиз уч фоиздан кўп қисмини доимий йўқолишига олиб келган, соғлиқни бошқа хил бузилишини келтириб чиқарган баданга шикаст етказиш оғир шикаст етказиш деб топилади.

Меҳнатга лаёқатлилиқни йўқотиш, агар меҳнат қобилияти доимий ёки номаълум узоқ муддатга йўқотилса, доимий деб тушунилади. Бу ўринда қонун чиқарувчи умумий меҳнатга лаёқатлилиқнинг йўқотилиши тўғрисида гап бораётганини таъкидлайди.

Баданга шикаст етказишни оғир деб топиш учун умумий меҳнат қобилиятининг камида учдан бирини йўқотиш ҳолатларини тушуниш зарур.

20. Ҳомиланинг тушишини ҳам баданга оғир шикаст етказишга тааллуқли деб топиш лозим. Жиноятни баҳолаш учун ҳомиладорлик муддати аҳамият касб этмайди. Бундай ҳолатда айбдорнинг ҳаракатлари билан аёлнинг

касаллиги, жинсий аъзоларидаги нормадан четга чиқишлар, бошқа шунга ўхшаш омиллар воситасида ҳомиладорликнинг узилиб қолиши ўртасидаги сабабий боғланишга алоҳида эътибор бериш зарур. Бироқ ҳар бир муайян ҳолатда айбдорнинг нияти ҳомиладорликни узиш бўлганини аниқлаш зарур. Агар жабрланувчининг ҳомиладорлик муддати қисқа бўлганлиги боис айбдор буни билмаса, айбдорга ҳомиладорликнинг узилиши каби айб қўйилмаслиги керак. Бундай ҳолатларда шахс жабрланувчи соғлиғига келтирган муайян зарари учун жавоб бериши лозим.

21. Баданнинг тузатиб бўлмайдиган даражада хунуклашиши деганда, бадандаги ҳар қандай қисмнинг хунуклашиши тушунилади. Баданнинг тузатиб бўлмас даражада хунуклашиши бадандан унинг айрим қисмлари (кулок, бурун, лаб)ни олиб ташлаш ёки уларга анчагина жароҳат етказишда, юздаги мутаносибликни ва юз хатти-ҳаракатларини бузишда, ундаги чуқур чандиқлар, доғларда, юзнинг ўзидан ўзи учиб туриши кабиларда ифодаланади ва натижада инсон танасида беўхшов, кишини сескантирадиган майиб-мажруҳлик пайдо бўлади.

Хунуклаштириш тузатиб бўлмайдиган бўлса, баданга оғир шикаст етказиш деб топилади. Жароҳатланганлик натижасида келиб чиқадиган оқибатни йўқотиш учун терини операция қилишда зудлик билан жарроҳ аралашувига эҳтиёж сезилса, хунуклашганлик тузатиб бўлмайдиган деб ҳисобланади. Жароҳатни йўқотиш мумкин ёки мумкин эмаслигини аниқлаб бериш суд-тиббий экспертизасининг ваколатига киради. Жароҳатлар жабрланувчи баданини хунуклаштириши ёки хунуклаштирмаслиги масаласи суд томонидан ҳал этилиши ва баданга етказилган шикастнинг тузатиб бўлмаслик даражаси фақат судьянинг ички ишончига ва инсон қиёфаси тўғрисида умумэътироф этилган эстетик тасаввурларга асосланиши керак.

22. Шарҳланаётган модданинг 2 ва 3-қисмларида оғирлаштирувчи ҳолатларда баданга оғир шикаст етказганлик учун жавобгарлик кўзда тутилган.

23. Ҳомиладорлиги айбдорга аён бўлган аёлга нисбатан қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “а” банди бўйича квалификация қилинади (ЖК 97-моддасининг шарҳига қаранг).

24. Ўз хизмат ёки фуқаролик бурчини бажариши муносабати билан шахсга ёки унинг яқин қариндошларига нисбатан қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 97-моддаси 2-қисмининг “б” бандида назарда тутилган (ЖК 97-моддасининг шарҳига қаранг).

25. Ўта шафқатсизлик билан қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “в” бандига мувофиқ квалификация қилинади (ЖК 97-моддасининг шарҳига қаранг).

26. Оммавий тартибсизлик жараёнида қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “г” банди билан квалификация қилинади (ЖК 97-моддаси шарҳига қаранг).

27. Тамагирлик ниятида қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “д” банди бўйича квалификация қилинади (ЖК 97-моддасига берилган шарҳга қаранг).

28. Безорилик оқибатида қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “е” бандига мувофиқ квалификация қилинади (ЖК 97-моддасининг шарҳига қаранг).

29. Миллатлараро ёки ирқий адоват замирида қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “ж” бандига назарда тутилган (ЖК 97-моддаси шарҳига қаранг).

30. Диний таассублар замирида қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисми “з” бандига назарда тутилган (ЖК 97-моддасининг шарҳига қаранг).

31. Киши аъзоларини кесиб олиб, бошқа кишига кўчириш (трансплантат) мақсадида қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “и” бандига мувофиқ квалификация қилинади (ЖК 97-моддаси шарҳига қаранг).

32. Бир гуруҳ шахслар томонидан қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 2-қисмининг “з” бандига кўра квалификация қилинади (ЖК 97-моддаси шарҳига қаранг).

33. ЖК 104-моддаси 3-қисмининг “а” бандига назарда тутилган ўта оғир жиноятга икки ёки ундан ортиқ шахсга нисбатан қасддан баданга оғир шикаст етказиш тааллуқлидир.

Икки ёки ундан ортиқ шахснинг баданига оғир шикаст етказилган ҳолатларда айбдорнинг ҳаракатларини мазкур белги билан баҳолаш зарур. Агар субъектнинг қасди икки ёки ундан ортиқ шахсга қаратилган бўлса-ю, лекин мазкур оқибатлар келиб чиқмаса, у ҳолда айбдорнинг қилмишларини икки ёки ундан ортиқ шахс баданига оғир шикаст етказишга суиқасд деб баҳолаш лозим (ЖК 25-моддасининг 2-қисми ва 104-моддаси 3-қисмининг “а” банди).

Субъектнинг қасди икки ёки ундан ортиқ шахснинг баданига оғир шикаст етказишга қаратилган бўлса, бироқ фақат бир жабрланувчининг баданига оғир шикаст етказиб, бошқаси ёки бошқаларининг соғлиғига ўзгача зарар етказган бўлса, айбдорнинг ҳаракатларини баданга оғир шикаст етказиш сифатида ЖК 104-моддасининг 1-қисми ва жиноятлар мажмуи бўйича икки ёки ундан ортиқ шахс баданига оғир шикаст етказишга суиқасд қилиш (ЖК 25-моддасининг 2-қисми, 104-моддаси 3-қисмининг “а” банди) сифатида квалификация қилиниши лозим.

34. Такроран, хавфли рецидивист ёки илгари ЖКнинг 97-моддасида назарда тутилган тарзда қасддан одам ўлдирган шахс томонидан қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси 3-қисмининг “б” банди бўйича квалификация қилинади (Такрорийлик ва хавфли рецидивист тушунчалари тўғрисида ЖК 32 ва 34-моддаларига берилган шарҳга қаранг).

35. Ўта хавфли рецидивист томонидан қасддан баданга оғир шикаст етказиш учун жавобгарлик ЖК 104-моддаси 3-қисми “в” бандига назарда тутилган (Ўта хавфли рецидивист тушунчаси тўғрисида ЖК 34 ва 97-моддаларига берилган шарҳга қаранг).

36. Уюшган гуруҳ аъзоси томонидан ёки шу гуруҳ манфаатларини кўзлаб содир этилган қасддан баданга оғир шикаст етказиш ЖК 104-моддаси

3-қисми “г” банди бўйича квалификация қилинади (Уюшган гуруҳ тушунчаси тўғрисида ЖК 29 ва 97-моддаларининг шарҳига қаранг).

37. Жабрланувчининг ўлишига сабаб бўлган қасддан баданга оғир шикаст етказиш учун жавобгарлик ЖК 104-моддаси 3-қисмининг “д” банди бўйича келиб чиқади.

Айбдорнинг қилмишларини ЖК 104-моддаси 3-қисми “б” банди бўйича квалификация қилиш учун айбдорнинг қасди жабрланувчининг баданига айнан оғир шикаст етказишга қаратилганлиги ва бу оғир шикаст унинг ўлимига олиб келганлигини аниқлаш зарур. Қасддан калтаклаш, муштлашиш, енгил тан жароҳати етказиш оқибатида жабрланувчи ҳаётдан маҳрум этилганда айбдорнинг қилмишлари, эҳтиётсизлик орқасидан одам ўлдириш сифатида ЖК 102-моддаси бўйича квалификация қилиниши лозим.

Жабрланувчи баданига ўртача оғирликдаги шикаст етказилган бўлса-ю, оқибатда етказилган шикаст жабрланувчининг ўлимига олиб келса, айбдорнинг ҳаракатлари жиноятлар мажмуи бўйича ЖК 105-моддаси 1-қисми ва ЖК 102-моддаси билан квалификация қилиниши лозим.

Жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлган қасддан баданга оғир шикаст етказиш билан қасддан одам ўлдиришни фақат айбдор шахснинг ҳаракатлари баданга оғир шикаст етказишга нисбатан тўғри ёки эгри қасднинг мавжудлигидан ва жабрланувчининг ўлимига нисбатан эҳтиётсизлик шаклидаги айбнинг мавжудлигидан далолат берса, у ҳолда айбдорнинг ҳаракати ЖК 104-моддаси 3-қисми “д” банди билан квалификация қилинади. Агар айбдорнинг тўғри қасди жабрланувчини ўлдиришга қаратилган бўлса ёки бундай оқибатлар унинг эгри қасдига тааллуқли бўлса, айбдорнинг ҳаракатлари мазкур Кодекснинг қасддан одам ўлдиришни назарда тутадиган моддаларига кўра баҳоланиши керак.

38. Қасднинг мазмуни тўғрисидаги масалани ечишда содир этилган жиноятнинг барча ҳолатларини, жумладан, жиноятни содир этиш усуллари ва қуроллари, етказилган шикастнинг, масалан, инсоннинг ҳаёт учун муҳим аъзоларига етказилган ва бошқа шикастларнинг табиати ва жойлашиши, шунингдек, айбдор ва жабрланувчининг илгариги хатти-ҳаракатлари, ўзаро муносабатлари эътиборга олиниши зарур. Мазкур ҳолатларнинг барчасини инобатга олиш айбдорнинг қасди ҳаётдан маҳрум қилиш ёки баданга оғир шикаст етказиш даражасини анча пухта аниқлаш имконини беради.

39. Башарти баданга оғир шикаст етказиш натижасида ўлим келиб чиқса, қасддан оғир тан жароҳати қасддан етказиш билан эҳтиётсизлик орқасидан келиб чиққан ўлим орасидаги сабабий боғланишни аниқлаш зарур. Агар келиб чиққан ўлим қасддан баданга оғир шикаст етказишдан эмас, балки бошқа ҳолатлар натижасида, масалан, тиббиёт ходимларининг совуққонлиги орқасидан келиб чиққан бўлса, айбдорнинг ҳаракатлари Жиноят кодекси 104-моддаси 1-қисми билан квалификация қилиниши лозим.

40. Эҳтиётсизлик орқасидан келиб чиқадиган ва қасддан етказиладиган ўлимни фарқлаш зарур. Бундай ҳолатларда шундан келиб чиқиш керакки, айбдорда ўлдиришга ҳам, оғир тан жароҳати етказишга ҳам қасд мавжуд бўлмаса, у эҳтиётсизлик орқасидан содир этилган деб топилади. Агар

айбдорнинг ҳаракатларида жабрланувчининг ўлимига нисбатан эҳтиётсизлик ва баданга оғир шикаст етказишга тўғри ёки эгри қасд аниқланса, унинг ҳаракатлари ЖК 104-моддаси 3-қисми "д" банди билан квалификация қилиниши лозим.

41. Ўлдиришга суиқасд қилиш билан баданга оғир шикаст етказишга суиқасд қилишни ажратиш лозим. Бунда қасднинг кўринишини тўғри аниқлаш ҳал этувчи аҳамиятга эга.

Ўлдиришга суиқасд қилиш фақат тўғри қасд билан содир этилади. Бу ҳақда ўлдириш билан жабрланувчини қўрқитиш, уларнинг ўзаро ёмон муносабатлари, айбдорнинг ўзга шахслар олдида ўлдириш ниятида эканлиги ҳақида сўзлашлари ва бошқа шунга ўхшаш ҳолатлар далил сифатида қаралади. Баданга оғир шикаст етказиш вақтида қотилликка нисбатан тўғри қасд ҳақида далилларнинг йўқлиги айбдорнинг ҳаракатларини қотилликка суиқасд сифатида баҳолаш имкониятини истисно этади.

42. Суд-тергов амалиётида ўлим баданга оғир шикаст етказилгани ҳамон ёхуд бир қанча вақт ўтгач келиб чиққан бўлса, одам ўлдиришга нисбатан қасд йўналиши ўлим келиб чиқишининг вақт омили билан алмаштириладиган хатолар ҳам учрайди. Бундай ҳолатларда қилмиш жабрланувчининг ўлимига олиб келган баданга оғир шикаст етказиш сифатида квалификация қилинади, бу эса нотўғри, чунки бу жиноятларни фарқлашда жабрланувчининг ўлимган вақти эмас, балки айбдор шахс қасдининг йўналиши асос бўлиши лозим.

Фодаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси жиноят-процессуал кодекси; Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси 2016 й., 39-сон.
2. Ўзбекистон Республикаси жиноят кодекси; Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 2016 й., 39-сон.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Қонуни., Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2014 й., 49-сон.
4. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги Тошкент давлат юридик институти М.Х.Рустамбоев Жиноят Ҳукуқи (Умумий қисм) Олий ўқув юртлари учун дарслик (Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига 2006 йил 9-июнгача киритилган ўзгартириш ва қўшимчаларга мувофиқ тўлдирилган қайта 2- нашри) Тошкент – “ILM ZIYO” - 2006.
5. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодексига шарҳлар., -Т., ТДЮИ., 2009 й.
6. “Жиноят ҳақида таълимот “ М.Х.Рустамбаев Тошкент 2018 й.

7. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2004 йил 24 сентябрдаги 13-сонли «Қасддан одам ўлдиришга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида»ги қарори
8. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2008 йил 5 майдаги 13-сонли «Бир неча жиноят содир этилганда қилмишни квалификация қилишга доир масалалар тўғрисида»ги қарори